Nevládní nezávislé organizace

SOUVISLOSTI

Velmi známou lidskoprávní institucí, spadající do sektoru nevládních nezávislých organizací, je **Amnesty International**. Poslání této instituce vychází z faktu, že **člověk má disponovat právy, která mu zaručuje** ***Všeobecná deklarace lidských práv.*** Amnesty International porovnává a kontroluje dodržování těchto práv v dané zemi. V jejím zorném poli jsou především země, ve kterých jsou lidská práva hrubě porušována (totalitní režimy, diktatury), všímá si však i obchodu se zbraněmi, zasazuje se o zrušení trestu smrti, je proti najímání dětí jako vojáků, podporuje dodržování svobody slova na internetu apod. Symbolem Amnesty International je hořící svíce omotaná ostnatým drátem. Amnesty International má své pobočky ve 150 zemích světa včetně ČR.

Další známou nezávislou organizací je **Transparency International**. Mezi její hlavní snahy patří zejména sledování a odhalování nedovolených praktik a neužívání postavení ku vlastnímu prospěchu. Jinými slovy, zaměřuje se na **korupci**. Transparency International každoročně zveřejňuje žebříček o stupni korupce v jednotlivých zemích, tzv. ***Index vnímání korupce*** (tj. jak obyvatelé vnímají korupci v dané zemi, ve které žijí). Žebříček je sestavován na základě veřejného mínění, které vychází z toho, jak si politici „počínají" před očima občanů (jestli úplatkům spíš odolávají, nebo podléhají). Transparency International působí v 80 zemích světa včetně České republiky.

Mediálně velmi známou organizací je **Greenpeace**, což je další nevládní instituce, která se zaměřuje na ochranu životního prostředí. Poukazuje na problémy, které mají dopad na ekologii a životní prostředí (např. kácení deštných pralesů, vybíjení tuleňů či velryb, ukládání toxických odpadů apod.). Jejich způsoby jednání jsou mnohdy poměrně kontroverzní (např. blokují dodávky paliv do jaderných elektráren). Více viz stať kapitoly **Politické ideologie – environmentalismus** (str. 69).

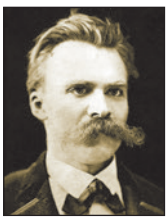
Politika je tak pod drobnohledem veřejnosti a postřehy politologů a představitelů nezávislých institucí ale i běžných občanů jsou k dispozici **médiím** – **tisku, rozhlasu a televizi** – a zejména pak **internetu** (v podobě **komentářů, glos blogů** a **diskusí na sociálních sítích**).

Teorie moci

V předchozích odstavcích se hovořilo o subjektu politiky a o nástrojích, kterých používá **k dosažení vlivu**, respektive **k získání moci**.

Z obecného pohledu je moc schopnost prosadit vlastní vůli, a to případně i proti vůli jiných.

O tzv. **vůli k moci** (tedy tendenci člověka podmaňovat si) pojednává německý filozof **Friedrich Nietzsche**. I jeho filozofických poznatků bohužel zneužili nacisté při koncepci své vize „nového světového pořádku" a z Nietzscheho se stala jedna z nejvýznamnějších postav nacistické ideologie.

F. Nietzsche

Sociologii moci se široce věnuje také německý sociolog **Max Weber**. Právě podle Webera **mít moc znamená mít možnost přimět někoho, aby něco udělal třeba i proti své vůli**. Weber zavádí také pojem **panství**, pod kterým rozumí **moc založenou na pocitu závaznosti vůči určité autoritě**.

M. Weber

Max Weber rozlišuje **tři typy panství**:

1. **panství tradiční** – autorita je založena na zvyku, tradici (např. královna Spojeného království a Britského Commonwealthu),
2. **panství charismatické** – autorita je založena na charismatu vůdce a na víře v jeho neobyčejné schopnosti a hrdinské činy, často spojené s kořistí (např. papež Jan Pavel II., ale také Hitler či Stalin, kteří založili svoji moc na slibech, na realizaci územních zisků a na vzestupu jimi řízené společnosti),
3. **panství legálně racionální** – autorita je podložena ústavou, zákony (státy stojící na demokratických principech řízení).

SOUVISLOSTI

Média a politika

Boj o moc mezi politickými subjekty se v moderní demokratické společnosti odehrává často prostřednictvím médií. **Ta hrají v politice nezastupitelnou roli, neboť lidé politiku vnímají tak, jak ji média předkládají.** O politickém dění se veřejnost dozvídá z televize a rádií, z novin a časopisů a samozřejmě také z internetu.

Především proto **má politika tendenci sama pronikat do médií**. Politici jsou na médiích závislí, protože ta jsou v moderních společnostech hlavním zdrojem informací o politice a aktivně formují obraz jednotlivých politiků i politických stran v očích veřejnosti. A právě veřejnost prostřednictvím voleb rozhoduje o osudu jak konkrétních politiků, tak politických stran. **Politika proto neustále hledá způsoby, jak média manipulovat nebo dokonce kontrolovat** tak, aby média o politicích, stranách a orgánech státní moci poskytovala informace, které jsou pro ně příznivé. **Ačkoli mohou informace, které získáváme prostřednictvím médií působit věrohodně, měli bychom k nim vždy přistupovat kriticky a ověřovat si je** (nejlépe z více zdrojů).

Commonwealth

ZAJÍMAVOST

Královna Alžběta II. byla oficiální hlavou států tzv. **Commonwealthu**, tedy všech území, která jsou v personální unii se spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irska (celkem jich je 56).

Alžběta II. (***Elizabeth II***) byla korunována 2. června 1953 ve Westminsterském opatství. Fakticky ale zastávala post už od smrti svého otce Jiřího VI. v roce 1952, v roce 2022, kdy zemřela, to bylo 70 let. Alžběta II. byla nejdéle vládnoucí panovnicí britského trůnu.

Vlajka Britského Commonwealthu

Panovnický rod a zejména pak Alžběta II. se v celém Commonwealthu (a v Anglii zvlášť) těší velké váženosti.

◂ Na obrázku vlevo vidíte snímek královny **Alžběty II.** z roku 2007, vpravo pak jejího syna Charlese, již jako nástupnického **krále Karla III.**, který se ujal úřadu panovníka po skonu Alžběty II. v září 2022. ▸

NEJ států světa...

ZAJÍMAVOST

Následující výčet nabízí 10 zajímavých prvenství států:

▲ Arktické království (ilustrační obrázek).

- **Největším státem světa** je **Rusko.** Jeho rozloha je **17,1 milionu km².** Následuje **Kanada, USA, Čína** a **Brazílie.**
- **Nejmenším státem světa je Vatikán.** Jeho rozloha činí pouhých **0,49 km².**
- **Nejlidnatějším státem světa** je **Čína,** počet obyvatel zde přesáhl **1,412 miliardy.** Následuje ji **Indie** a **USA.**
- **Státy s nejvyšší mírou urbanizace** (tedy státy, ve kterých žije nejvíce obyvatel ve městě) jsou **městské státy** – např. **Vatikán a Monako** (v jejich případě žije ve městě **100 %** obyvatel).
- **Státy s nejvyšší hustotou zalidnění.** Tento ukazatel souvisí s počtem obyvatel a rozlohou státu – čím menší rozloha a čím více obyvatel, tím vyšší hustota zalidnění. Nejvyšší hustotu má **Macao (Čína) – více než 20 tis. obyvatel/km² (porovnejte např. s Českou republikou, u které je to 134 obyvatel/km²).**
- **Největším územím v dějinách, které spadalo pod vládu jednoho panovníka,** bylo **Britské impérium v 19. století.** V určitém slova smyslu je tomu tak dodnes, protože **britský král Karel III.** je hlavou nejen **Spojeného království Velké Británie a Severního Irska,** ale i **Kanady, Austrálie, Nového Zélandu** a mnoha menších zemí (celkem jich pod **Britský Commonwealth spadá 56**). Karel III. tak vládne plošně největšímu území na světě. Dnes je ovšem tato nadvláda spíše jen formální.
- **Největší závislý stát** je **Grónsko**. Grónsko totiž **není suverénním státem, je autonomní součástí Dánského království,** proto mají obyvatelé Grónska dánské občanství. Země se ale těší poměrně rozsáhlé autonomii, má vlastní vládu a parlament. Dánsku náleží rozhodovat pouze o vybraných otázkách v oblasti bezpečnostní a zahraniční politiky. V roce 2008 se v referendu 75,5 % grónských voličů vyslovilo pro větší autonomii Grónska. V dalším období tak bude postupně přebírat od Dánska kontrolu nad přírodními zdroji, ale také nad soudnictvím, policií nebo vězeňskou správou.
- **Stát s největším objemem vývozu a dovozu** je **USA.**
- **Stát s nejvyšší mírou inflace** je **Zimbabwe.** Míra **hyperinflace** byla např. v roce 2008 na neuvěřitelných 500 miliardách %. Vzhledem k naprostému znehodnocení měny je Zimbabwe nuceno od r. 2009 jako platidlo využívat americký dolar nebo jihoafrický rand.
- **Státem s největší zásobou zlata** je **Austrálie, mělo** by to být kolem 9 800 tun. Druhé největší zásoby má Jihoafrická republika (6 600 tun), třetí pak Ruská federace (5 300 tun). Uvedená data pocházejí z roku 2020.

▲ Přírodní zlato, tzv. nugget (ilustrační obrázek).

Poznámka: Uvedená pomyslná prvenství států tvoří jen zlomek výčtu, ve kterém by bylo možné ještě dlouho pokračovat.

Svrchovaný stát / zámořské území / protektorát / autonomie

V kapitole **Znaky státu** (str. 21) bylo zmíněno, že **suverénní (svrchované) státy** disponují tzv. **státní suverenitou**. V současné době existuje **více než 200 nezávislých svrchovaných států**.

Některé státy nebo území ovšem plnou suverenitu nemají – jedná se o **zámořská území** (dříve nazývané **kolonie**) nebo o **protektoráty**.

Protektorát Čechy a Morava

Z DĚJIN

Protektorát Čechy a Morava (německy ***Protektorat Böhmen und Mähren***) můžeme chápat jako důsledek anexe (zabrání) příhraničních oblastí Sudet nacistickým Německem. Protektorát **byl vyhlášen 16. března 1939** a **jako autonomní území Německé říše** existoval **až do osvobození v roce 1945**. I když se jednalo o území schopné autonomní existence, ve skutečnosti **bylo plně podřízené německým zájmům** – od kontroly průmyslu přes trh s potravinami až po tok financí, státní správu a samosprávu. Policie a četnictvo byly plně k dispozici německé moci, československá armáda byla zrušena. Dne 17. listopadu 1939 byly uzavřeny vysoké školy a řada čelních představitelů vysokoškolské obce byla zatčena, internována v koncentračních táborech či popravena.

Den okupace nacisty (15. březen 1939): 3:46
https://www.slavne-dny.cz/episode/568717/den-okupace-nacisty-15-brezen

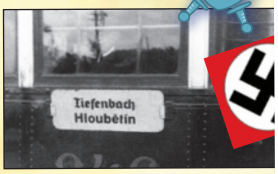
Jako platidlo byla používána **protektorátní koruna** a byly zavedeny **potravinové lístky** na příděl potravin.

Političtí představitelé protektorátu byli plně v područí tzv. **říšského protektora**. V letech 1941–1942 to byl nechvalně proslulý SS-Obergruppenführer **Reinhard Heydrich**. Vnitřní bezpečnostní dohled zajišťovala **německá tajná státní policie** (**Gestapo**). Po spáchání atentátu na Heydricha bylo vyhlášeno **stanné právo** a zavedena **tvrdá represivní opatření**. I přesto však na území protektorátu vytrvale sílila **odbojová činnost**.

Nucené práce pro Říši – celkem bylo pro práce v Německu odvedeno více než **650 000** českých občanů.

Pravidla silničního provozu – do doby okupace se u nás jezdilo po silnicích vlevo, od dob protektorátu **vpravo**.

Vztahy Čechů a Němců – za okupace byli Němci žijící na území protektorátu vždy privilegovaní (nižší odvody, vyšší příděly potravin apod.). I z těchto praktických důvodů se vztahy mezi oběma národy přirozeně zhoršovaly.

▲ Na území protektorátu byla důsledně dodržována dvojjazyčnost (nejprve byl uvedený text německý a až poté český).

▲ K protektorátním potravinovým lístkům přibyly i lístky na obuv a ošacení. Vpravo je vidět bankovka – 1 protektorátní koruna.

▲ Snímek zničeného vozu R. Heydricha těsně po spáchání atentátu.

WWW Rozšiřující informace k pojmu: **protektorát**. V internetovém vyhledávači zadejte řetězec znaků *protektorát Čechy a Morava*.

SOUVISLOSTI

Državy zámořských území

Typickým příkladem současného zámořského území (dříve kolonie) může být např. **Gibraltar**, který je pod državou **Spojeného království Velké Británie a Severního Irska**.

Gibraltar je výběžkem na samotném jihu Pyrenejského poloostrova. Je to území o rozloze pouhých 6,5 km², ostroh na vysoké skále vybíhající do moře. Vzhledem k umístění, které umožňuje kontrolu nad vstupem do Středozemního moře, se jedná o strategický bod. Na nejvyšším bodu gibraltarské skály stojí pevnost.

Španělsko bylo nuceno toto území postoupit **v roce 1713 Anglii**, a to na základě tzv. **Utrechtské smlouvy**, která ukončila vleklé spory o dědictví Španělského království.

Několikrát proběhlo **referendum o připojení Gibraltaru ke Španělsku** (naposledy v roce 2002), většina obyvatel se ale vyslovila proti.

Podobně je tomu např. v případě **Guadeloupe**, což je **zámořské území Francie** v Karibském moři, souostroví tzv. Závětrných ostrovů Malých Antil. Jako zámořský departement Francie je i nejvzdálenější součástí EU. Na obrázku vpravo vidíte tržiště v guadeloupském městě Pointe-à-Pitre.

JAK JE TOMU VE SVĚTĚ?

Dvanáct evropských monarchií

Pokračování tabulky z předchozí strany:

2022

Vlajka	Název státu	Hlava státu	Zajímavost
	Lucemburské velkovévodství	velkovévoda Jindřich I. Lucemburský	Úředními jazyky v Lucembursku jsou francouzština, němčina a lucemburština.
	Monacké knížectví	kníže Albert II. Monacký	Jedním ze čtyř obvodů Monaka je Monte Carlo, známé tratí pro F1 a proslulé jako město hazardu s velkým množstvím kasin.
	Nizozemské království	král Vilém Alexandr Nizozemský	Obyvatelé Amsterdamu se hlásí k více než 150 různým národnostem. Nachází se zde také známé muzeum voskových figurín Madame Tussaud.
	Norské království	král Harald V.	Občané Norska se v referendu vyslovili proti vstupu země do EU, jelikož se obávali ztráty suverenity, hlavně při rozhodování v oblasti svého rybářského průmyslu.
	Španělské království	král Filip VI. Španělský	Tanec a hudba flamenco, architektura s kořeny v maurské kultuře, věhlasní umělci (Picasso, Gaudí). Známé jsou také kontroverzní býčí zápasy (corrida).
	Švédské království	král Karel XVI. Gustav	Švédsko a Dánsko spojuje přes mořskou úžinu Öresund druhý nejdelší pevný most na světě (délka 16 km). Ze švédského Malmö se do dánského hlavního města Kodaně dostanou řidiči za půl hodiny.
	Spojené království Velké Británie a Severního Irska	král Karel III. Britský	K hlavnímu městu Velké Británie, Londýnu, neodmyslitelně patří dva červené symboly – telefonní budka a městský poschoďový autobus Double-decker.
	Městský stát Vatikán	papež František	Vatikán zaujímá uzavřený prostor uvnitř Říma (hlavního města Itálie). Rozloha Vatikánu činí pouhých 0,49 km². Jedním z jeho symbolů je švýcarská garda, plnící úlohu vatikánské armády.

▲ Monte Carlo, Monako.

▲ Poetika amsterdamských uliček, Nizozemské království.

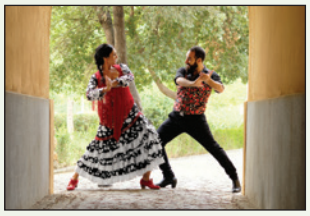
▲ Jedním ze symbolů Londýna je červený Double-decker bus.

▲ Krása přírody – fjordy severního Norska.

▲ Příslušníci švýcarské gardy a oficiální znak Vatikánu.

▲ Kolébkou a centrem flamenca je španělská Andalusie.

Rozšiřující informace k pojmům: **Lucemburské velkovévodství, Monacké knížectví, Nizozemské království, Norské království, Španělské království, Švédské království, Spojené království Velké Británie a Severního Irska, Městský stát Vatikán.**
V internetovém vyhledávači (např. Google) zadejte název daného hledaného státu.

VÍTE, ŽE...?

Největší unitární stát

Největším unitárním státem je **Čína**.

- Je to zároveň i nejlidnatější stát světa s více než 1 412 468 771 obyvateli (data z roku 2017).
- Administrativně je Čína rozdělena do **22 provincií** (s tím, že za svoji provincii považuje navíc i ostrov **Tchaj-wan**).

Druhé kritérium – ÚZEMNĚSPRÁVNÍ USPOŘÁDÁNÍ STÁTU

A) Unitární (jednotný) stát – je typ státu, ve kterém **vykonává moc jediná soustava nejvyšších státních orgánů.**

Tyto státy mají **jedinou exekutivu, jedinou legislativu a jediný právní systém.** Unitární státy jsou zpravidla členěny na samosprávné celky, které vykazují různou míru autonomie. Unitárním státem je např. Česká republika, Slovensko, Polsko, Itálie, Francie, Čínská lidová republika, většina afrických států a další. Ve světě převládají právě unitární státy.

Rozšiřující informace k pojmu: **státy podle územně správního uspořádání.** V internetovém vyhledávači (např. Google) zadejte řetězec znaků *unitární stát/federace/konfederace/protektoráty*.